

Малиновський А. Т.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри загального та слов'янського літературознавства
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ПЕТЕРБУРЗЬКИЙ ТЕКСТ Є. ГРЕБІНКИ В КОНТЕКСТІ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ПОГРАНИЧЧЯ (НА ПРИКЛАДІ ПОВІСТІ «ЗАПИСКИ СТУДЕНТА»)

Анотація. У статті йдеться про вагомий внесок Є. Гребінки у створення петербурзького тексту під кутом зору іншого, з просторової позиції збоку, з околиці, з провінції. Наголошено на особливій зоні напруження між різними поглядами на імперську столицю, підкреслено етнокультурне забарвлення у відтворенні її топосів. Зазначено знакову роль повісті «Записки студента» в становленні прозової манери Гребінки, психологізацію оповіді, втілення в її структурі загальних місць і поетики петербурзького тексту. Водночас важливими є зв'язки з попередніми текстами письменника на українську тематику, вплив ідеалізованих «малоросійських» образів на сприйняття простору чужого, знеособленого, далекого. Акцентовано на відмінностях між різним сприйняттям столиці: в романтизованому ореолі до зустрічі з нею і в критичній тональності безпосередньо під час переживання негативного досвіду буденності. Простежено зв'язки з фізіологічним нарисом, його прийомами і поетикою, встановлено певну залежність жанру від міської топографії із прискіпливою увагою до закодованих в урбаністичному тексті значень і кодів. «Записки...» вписано в загальний *казан текстів* про Петербург, систематизовано прийоми для його впізнаваності, названо класифікатори і простежено типологічні паралелі з іншими текстами.

Застосовано методологію крос-культурного аналізу, що дає змогу простежити різні рівні функціонування петербурзького тексту як цілісності, з'ясовано роль окремих деталей, мікрообразів, текстуальних матриць у творенні цього надтексту. Виявлено шляхи взаємодії «Записок...» із текстами російської літератури, творчий діалог із засновниками та систематизаторами петербурзького тексту як цілісності Гоголем і Достоевським, мотивні і текстуальні збіги з їхніми творами. Зроблено висновок про гнучкість, амальгамність щоденникової структури тексту, яка давала змогу поєднувати різні літературні традиції, схоплювати найсуттєвіші автобіографічні моменти, культурно-історичні реалії. Текст проаналізовано як динамічну цілісність, в якій просторові форми видозмінюються з плином часу, набуваючи істотно відмінних характеристик залежно від позиції суб'єкта, його внутрішньої поведінки.

Ключові слова: етнокультурне пограниччя, іонаціональний, крос-культурний аналіз, петербурзький текст, провінційний.

Постановка проблеми. Петербурзька проза Є.П. Гребінки – цікавий приклад *ініцування* з позицій етнокультурного пограниччя, надзвичайно цікаве явище у складному висвітленні цієї загальної теми, двоїстості художнього світу письменника, твори якого побудовано на антитезі, співвідношенні локальних просторів різних об'ємів, моделей життєустрою і типів світо-

відчування. *Своє, локальне*, етнографічно забарвлене у великому світі столиці знайшло свою нішу, спровокувавши своєрідну оптику або, за В. Подорогою, «морфологію літературного ока» [1], яка дозволила показати Петербург і текст про нього *sub specie* провінції, в площині зіставлень і порівнянь зі світом патріархальної ідилії. При цьому орієнтація на реалії роївого життя, туга за ним тим зростають у геометричній прогресії щодо поглиблення граничних контрастів у межах петербурзького простору. Власне він і живиться протиріччями й опозиціями, в них його *ноумен*.

Отже, відтворення столичних реалій під провінційним кутом зору, в контексті пам'яті про *genius loci*, рідний ґрунт, локус пасіонарності цілком виправдане ще й як додаткова енергія відштовхування від центру, прокреслення ще однієї екстериторіальної межі, уявно наближеної до периферії, околиць імперії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика міських текстів або так званої урбаністичної антропології нині цікавить багатьох учених і досліджується переважно на інтердисциплінарному рівні. Петербурзький текст як об'єкт геопоетики, уявної географії, культурної антропології нараховує чимало ґрунтовних теоретичних та історико-літературних праць. Проте практично не дослідженою залишається його рецепція в іонаціональній свідомості, зокрема, українській шар цього надтексту. Актуальність теми *іншого* в імперській столиці наголошується в дослідженнях В. Топорова і Ю. Барабаша, зв'язок пограниччя з просторовим поворотом, містерією переходу в середовище *чужого*, подолання нейтральної зони порожнечі підкреслюється у працях М. Римаря, Ю. Лотмана. Їхні ідеї своєю чергою заґрунтовані на антропологічних ідеях А. ван Геннепа. Кодифікацію петербурзького інтексту у творах Гребінки здійснили С. Зубков, Л. Задорожна, А. Косіцин. Відсутність системних досліджень у сучасному гребінкознавстві спонукає до активного послуговування міждисциплінарною методологією, яка проливає світло на несправедливо відтіснений на периферію феномен російськомовної прози українського письменника.

Мета статті – продемонструвати шляхи входження в петербурзький текст на засадах етнокультурного помежів'я, віддзеркалення в чужому свого, інкорпорації провінційного іонаціонального модусу у простір мегаполісу та їх співіснування у площині пограниччя.

Виклад основного матеріалу. Амбівалентне висвітлення *свого* і *чужого* як особливої зони пограниччя репрезентують «Записки студента» (1841), знаковий текст у творчій еволюції прозаїка, певною мірою *метатекст*, в якому тісно зрослися

елементи індивідуальної біографії з поетикою петербурзького тексту, його загальними місцями, практично *граматикою* літературного дискурсу першої половини XIX ст. Умовно твір можна поділити на допетербурзьку і власне петербурзьку частини з відповідними формами організації матеріалу, прекраснотворчої ідилії і виморочного місця з моторошними картинами жалюгідного життя, нидіння, душевної спустошеності і тілесної немічності. Красномовне обрамлення твору сценою похорону героя на початку і поетичними обідами як тріумфом бездуховності наприкінці виражає відверто *антипетербурзьку* позицію оповідача, який у химерно-гротескних поєднаннях непеєднуваного прозирає всю абсурдність буття. Та, попри цей критичний пафос, автор цілковито підкоряється цьому простору, намагається пізнати його *дискурсивно*, вдаючись до використання тематичних класифікаторів і впізнаних шифтерів. На них побудована не менш тривіальна історія героя, автора щоденникових записок, який пригадує безтурботне дитинство, оточене близькими серцю людьми, розміреним життям на лоні райської природи. Картина суцільної гармонії доповнюється типовими для неканонічної ідилічної структури повторними тимчасовими відлученнями з дому, навчанням у лиції і службою в козацькому полку, які лише посилюють притягальність рідних пенатів. Однак цей простір усе одно неоднорідний, перемішаний сатиричними замальовками з життя повітового містечка, в ньому ідилічна палітра розбавлена аналітикою фізіологічного нарису. Синтез високого і низького, поетичного і прозаїчного сприяє розширенню сегмента оповіді, тій епічній панорамності, на яку ступала художня проза першої половини XIX ст.

Об'ємність зображення поглиблюється ще й закладеними в ньому біографічними проєкціями, фрагментами реально пережитих вражень: так, спогади автора записок про навчання в повітовому містечку відбивають період перебування Гребінки в Ніжинському лиції князя Безбородька; так само військова служба, після якої майбутній письменник повертається в рідне Убіжище, відображається як важлива віха внутрішнього становлення персонажа. На думку Л. Задорожної, «усе це надто виразно деталізовано, щоб zostаватись поза сферою автологічного» [2, с. 103]. Навіть емоції, пов'язані з любовними переживаннями, теж явилися сплеском авторської суб'єктивності і водночас якоїсь усезагальної властивості людського характеру, про що писав Гребінка в листі до М. Новицького: «Может быть, начало любви студента похоже на мою любовь, но только начало, потому что всякая чистая платоническая любовь сходна между собою» [3, с. 608]. У цьому сенсі неоднорідність оповіді про прекраснотворчого героя з притаманною їй аморфністю щоденникової структури готує до переходу в інший сегмент тексту, власне петербурзький. Жага активної діяльності, кар'єри, творчості сумірна з тією стагнацією, провінційним застоєм, у полоні якого опиняється герой після невдалої спроби реалізувати себе на військовому поприщі. План історичного витісняється планом побутового, самою своєю суттю примітивного, мізерного, обмеженого ритуальністю повсякдення. Знову ж таки ця життєва цезура студента відбиває біографічну фазу 1831–1834 років, коли письменник в очікуванні поїздки до столиці вимушений був цілком зануритися в атмосферу провінційного дозвілля – звані обіди, полювання, відвідини сусідів, гра в карти, нудне читання «Московских ведомостей» та ін.

Незважаючи на нечисленні, поки що несміливі проби пера, млявість та інертність віддаленої од світу глушини давала свій

позитивний ефект, видима духовна порожнеча оберталася накопиченням енергії, вражень та емоцій, отже, ставала передумовою майбутньої творчої продуктивності. Саме тут визрівають задуми яскраво виписаних художніх типажів у фізіологічному дусі, етологічна проза як самобутнє жанрове явище української літератури. Тому пауза в житті, порожнеча, відсутність подій наближають той серединний момент, проміжок, фазу переходу, за якими починається власне витворення смислів, світогляду, пріоритетів. Безсумнівно є гранична функція порожнистого простору, який має бути заповненим, матеріалізованим, уречевленим. Ю. Логман писав: «Порожній простір потенційно містить у собі структури всіх тіл, які належить побудувати» [4, с. 743]. Досліджуючи семантику кордону, граничної межі, М. Римар розмежовує поняття порога і переходу та наголошує на актуальності, дієвості, креативності першого, внутрішньо усвідомленого стану, відрефлексованого і відпрацьованого досвіду з чітко прокресленими опозиціями свого – чужого, старого – нового. «Досвід порога – це досвід ситуації вибору і рішення, що актуально переживаються, це по суті своїй не досвід фізичного простору, не досвід духовної трансформації – тут має значення не дія і не фабула... Семантика порога – це семантика пізнання, набуття ясної свідомості і одночасно семантика невизначеності і невіршеності життєво важливих питань, семантика проміжкових станів в очікуванні чогось, що принесе із собою важливі зміни. Якими будуть ці зміни – наслідки прийнятих рішень – часто неясно, і це загострює драматизм ситуації» [5, с. 112–114]. По суті, у Гребінки і його героя цей драматизм вкладається в трифазову ритуальну схему А. Ван Геннепа, яка передбачає відділення від попереднього стану / простору, поріг як проміжкове міжсвіття та інтеграцію в структури нового порядку. Отже, ситуація помежів'я вкрай необхідна для прискорення внутрішньої динаміки і наближення моменту перетину кордону, зустрічі з іншим світом.

Перетнувши географічний кордон, герой залишається на ментальному пограниччі, прикладаючи до столиці провінційні мірки, переносячи в завідомо чужий простір свої, добре засвоєні в патріархальній родині моделі поведінки. Сподіваючись на привітний прийом дядька, впливового петербурзького чиновника, наївний новоприбулець з околиці керується правилами гостинності традиційного суспільства. Їхня невідповідність столичній моді викликає низку інвектив та чергове розчарування. Контрастують із ними враження від спланованих завдяки «природно-культурному синтезу» (Топоров) чарівних петербурзьких ландшафтів, захоплення якими діаметрально протилежне розчаруванню в людях. Можливо, в акцентуванні зовнішньої краси столиці, застосуванні очуднених образів увиразнювався провінційний кут зору, погляд збоку, виокремлення з-поміж сірої буденності і життєвої прози антистетичних структур. У цьому полягає сенс вставленого в загальну оповідь фланерського дискурсу з притаманними йому поверховістю швидкоплинних вражень, фіксованих у полі зору деталей, подробиць, що зазнають відповідної емоційної та естетичної сублимації. «Вот уже месяц живу в Петербурге, все мои занятия – обед, сон и прогулка. Чем более я узнаю Петербург, тем более ему удивляюсь. Очаровательный город!.. Острова его – загляденье!» [6, с. 468].

Спонтанна асоціація з Італією прочитується в контексті гоголівської і ширше – виразно української аперцепції екзотичної південної країни крізь досвід своєї вітчизни. Дихотомія

Італія – Україна підпорядкована крос-культурному утворенню більш високого рівня – т. зв. «кримському тексту» української та російської літератур. Припускаємо, що порівняння Петербургу з Італією виплило внаслідок творчого автоматизму, як вияв сугестії шляхом переносу ідеалізованих, сформованих в українській провінції поглядів на незнайомий простір, який ще належить означити, атрибутувати. Ймовірно, ментальний перенос такого стибу був опосередкований візією Гоголя, що оприявнюється в тексті й негативним боком. У листі 1837 року до В. Жуковського Гоголь протиставляє красі Італії петербурзькі реалії: «сніги, негідники, департамент, кафедра, театр». Ю. Барабаш зазначає: «Петербург бачиться непривабливим антиподом Рима, його похмурих “опонентом”. Гоголівська подвійна структура “Італія / Рим – Росія / Петербург” – це, поза сумнівом, типова опозиція, основою якою є імператив *вибору*, будь-якої перехідної, конвергентної або хоч би нейтральної зони тут немає, і Гоголь іде за цим імперативом, із двох опозитів він однозначно обирає перший – Італія / Рим» [7, с. 136].

Гребінка репрезентує Петербург, канцелярський і департаментський, офіційний і неприступний, публічний і відчужений, у ньому немає місця щирості і виявам неупереджених емоцій. Номенклатурна зашкарублість, жорстка ієрархія, слідування правилам і приписам підкреслено гіпертрофовані і подані подекуди в міфопоетичному світлі. Імперська столиця – це виморочне місце, насельниками якого є люди-автомати, ляльки і гвинтики бюрократичної системи, побудованої на штучних принципах. Влаштувавшись переписувачем паперів у департамент, де панувала суцільна мімікрія, а пафос покірності і підпорядкування ставав стрижнем і нормою життя, герой усвідомлює невідповідність виконуваних ним механічних дій виплеканому ідеалу і фіксує відчуження від світу і людей. «Третій місяць служу я и все переписываю бумаги, скучные, безжизненные! Стоило ли для этого ехать в Петербург!.. И еще месяц; я все переписываю бумаги; в положенные часы прихожу и выхожу в положенный час; я сделался сущим автоматом!..» [6, с. 472–474]. Просвітницькі ілюзії остаточно розсіюються, настає розчарування, не лише в службі, а й в коханні, хвороба наздоганяє, і герой знову повертається до лімінального стану, на цей раз перебуваючи на межі життя і смерті. Водночас чіткіше вирізняються сенсові пограниччя, погляд на столицю під провінційним кутом зору, загострюється пафос неприйняття змертвілої дійсності. Прикметно, що цей ракурс увиразнюється проміжковим персонажем, слугою Іванькою, носієм патріархальної свідомості, яка чітко розмежує чуже, вороже і своє, не лише провінційне, місцеве, а й *національне*. Ідеться про двірневу опозицію, в якій життя і смерть, позитивне і негативне асоціюються з відповідними формами просторовості, розмежованими й за національними ознаками. Уже на рівні тілесності створюється лаконічна, але виразна імагологічна опозиція в контексті етнокультурного пограниччя. Петербург – місто-спрут, яке знесилює, змертвляє людину («лежите вы бледные, ни кровинки в лице, словно мертвый»), протиставлений провінції як середохрестю життєвих сил і фізичного здоров'я («кровь с молоком»). Зіставлення з нею зумовлює автоматичне заперечення всієї «топографії Чужого» (Б. Вальденфельс) з погляду стереотипу, усвідомлення ворожості іноземного, інакшого. «И зачем мы приехали в этот Петербург? Что тут хорошего? Я с первого дня покачал головой, как нарядили вас в узкие немецкие брюки. Сейчас увидел, что толку мало...

Заживем опять дома, уедем отсюда! Что это за город! Без гроша воды не дадут напиться, а пойдешь в лавочку, тотчас бороды на смех подымут: и “хохол голоухий”, и то, и другое...» [6, с. 480]. Проте побувати на привіллі не судилося, повернення додому не відбувається внаслідок афери сусіда по мастку, отже, герой продовжує тягнути лямку петербурзького існування, показаного вже зі згущеними фарбами.

Активізується принципово інший текстовий шар, пов'язаний із традицією російської літератури 40–50-х років, коли відбувалося «оформлення петербурзької теми в її “низькому” варіанті – бідності, страждання горя...» [8, с. 276]. Щоденникові нотатки намагаються її пульсацію на етапі становлення, схоплюють ще не описані, передовсім Ф. Достоевським, сегменти тексту, його мотивіку, ідеологію, історіософію. Вражають збіги, інтертекстуальне суголосся, передчуття майбутньої титульної теми петербурзького тексту. Вводиться мотив бідності, що межує з жебрацтвом і доводить героя до стану крайнього відчаю. Гребінка сугерує тему, яка невдовзі стане генеральною для фізіологічного нариса 1840-х років і набуде вигляду «теоретико-множинної суми», своєрідного «гештальтизму» як прояву «системоутворюючого дару» у творчості Достоевського [8, с. 117]. Причому народжується лейтмотив в полемічному контексті, що розширює сегмент його функціонування як типологічної одиниці виміру *літературності*, загального місця художності певного стибу. «Говорят, бедность не порок. Бессовестная ложь: порок бедность, ужасный порок, отлучающий человека от общества, кладущий печать отвержения на лицо человека, убивающий душу и тело!.. Одна религия спасает меня...» [6, с. 486]. Цитата викликає цілий потік асоціацій, видається нібито списаною, причому не лише як артикульована в конкретних умовах паремія, а як зайжджений, заяложений вислів, жанрово генералізуюча матриця численних творів указанного періоду. Її цінність у тому, що вона з'явилася раніше за комедію О. Островського «Бідність не порок» та серію творів Гоголя і Достоевського про маленьких людей і бідних чиновників. Механізм породження цієї теми не піддається простому поясненню через впливи і прямі контакти, говорити про «присутність» Достоевського в повісті Гребінки не випадає, петербурзькі тексти одного з найбільш петербурзьких письменників ще не були написані. Немає також підтверджень знайомства Достоевського з творами Гребінки, які б спровокували судження, естетичну реакцію, критичні зауваги, що якимось чином могли позначитися на задумах останнього. Цілком можливий і навіть доведений вплив «Петербурзьких повістей» Гоголя, але звідки береться настільки відчутний текст «майбутнього» Достоевського в молодого новоприбульця з української провінції, не можна пояснити міжособистісними творчими взаєминами. Вельми цікавою є гіпотеза В. Топорова, який вбачає в жанровому складі ранньої епіки Достоевського, особливо «Пана Прохарчина», присутність Гребінчиного «чистого анекдоту» (так само анекдотичних фабул Даля, Буткова), поєднаного з психологічною повістю Панаєва, Павлова та ін. Очевидно, тема бідності поряд з яскраво виписаною топографією петербурзьких кутів, забарвленою сентиментальним натуралізмом сценою смерті студента, асоційованою зі схожою, мотивно продубльованою картиною смерті студента Покровського в «Бідних людях» Достоевського, виникає в полі самої дійсності і пережитого особистісного досвіду. Тема стає концепційною, множинною, повторюється в багатьох текстах,

мігрує з одного жанру в інший, породжує нові ракурси, обігрує попередні. Ба більше, вона виходить поза межі однієї літературної епохи, стає субстратом, дискурсом в інших, вже не так соціологічних, як філософських контекстах і визначає тезаурус національної класики.

Звісно, типологія такого рівня узагальнення постає в контексті трансферу, тобто перехресної дії численних факторів, ледь уловимої циркуляції ідей і мотивів єдиного текстового масиву. Взаємодія суперечливих чинників забезпечує тяглість традиції в *довгих хвилях культури*, продуктивність її функціонування у полі національних літератур і моделює значення для строкатого міського тексту. Безсумнівно, гіпотеза В. Топорова заґрунтована на трансфері, подоланні причинно-наслідкового детермінізму і включенні, здавалося б, тривіального літературного мотиву, тематичного ядра фізіологічного нарису в зону підвищеної семантичної турбулентності. «Достоевський завжди має на меті весь набір розворотів (трансформацій) такого цілого, яке не обмежується якоюсь площинною схемою з набором імовірних продовжень (реалізацій) її в тій самій площині, але передбачає й виходи в напрямі, перпендикулярному до цієї площини, де розміщуються інші варіанти, розгортання, що визначаються новими умовами існування цього цілого» [8, с. 117]. Уже у великому романі 1860-х років «Злочин і покарання» бачимо трансформацію цієї соціологічної теми, набуття нею принципово інакшого звучання в поліфонічній жанровій структурі: «...бідність не порок, це істина... Але жебрацтво... жебрацтво – порок. У бідності ви ще зберігаєте свою шляхетність вроджених почуттів, а в жебрацтві ніколи і ніхто» (Достоевський). Подолання політипажних схематичних зображень, надмірного натуралізму, інтенсифікація оповіди, психологізація і філософська глибина є наслідком синтезу прийомів і принципів старої літературної школи із злободенністю та соціальною актуальністю фізіологій. З позиції трансферу присутність алюзій, написаних у дусі натуральної школи «Записок студента», в Достоевського може бути пояснена наявністю в його лектурі «Фізіології Петербургу», де разом з іншими представниками натуральної школи друкувався й Гребінка. Дебютував у цьому виданні і в «Петербурзькому збірнику» і сам Достоевський, отже, тематика, спільні художні рішення, естетичні пріоритети авторів фізіологій були йому близькими, він на них визрівав і, навіть якщо не читав Гребінку, знаходився під впливом його побратимів по перу.

Висновки. Петербурзький текст української літератури – вельми цікавий приклад етнокультурного пограниччя, в якому загальні теми висвітлюються поглядом збоку, з національної околиці, набувають певної відчуженості, екзотизації, стають підґрунтям нового типу сенсотворення. «Записки студента» відкривають численну серію «петербурзьких» текстів Є. Гребінки, який пізнає топографію столиці *sub specie* провінції, малої Батьківщини, локальної ідентичності. Просторові трансформації зумовлюють антиномічність, сенсову напруженість петербурзького тексту, який виходить за власні межі, долає обмеженість, замкненість і сягає екстериторіальності. Ці властивості не виникають одразу після перетину кордону, а поволі визрівають ще в проміжковий період зміни пріоритетів і прийняття нових рішень, накопичення творчої енергії та уявного перенесення в інший простір традиційних моделей повсякдення і життєустрою. Отже, просторове пограниччя темпоралізується, постає в рухливості, допомагає зрозуміти петербурзь-

кий текст як динамічну цілісність. Творення петербурзького тексту письменником з етнокультурного пограниччя накреслює перспективи дослідження цієї теми на рівні культурного трансферу, в якому найбільш цінними є межі і кордони взаємовпливів, циркуляції і бурхливого руху ідей, образів, концептів.

Література:

1. Подорога Вал. Мимесис. Материалы по аналитической антропологии литературы. Н. Гоголь, Ф. Достоевский. Москва : Логос, 2006. 688 с.
2. Задорожна Л.М. Євген Гребінка: Літературна постать. Київ : Твім Інтер, 2000. 160 с.
3. Гребінка Є.П. Твори: у 3 т. Київ : Наукова думка, 1981. Т. 3: Повісті. Оповідання. Нариси. Статті. Рецензії. Листи. 704 с.
4. Лотман Ю.М. О поэтах и поэзии. Анализ поэтического текста. Санкт-Петербург : Искусство – СПб, 1996. 846 с.
5. Рымарь Н.Т. Порог и язык порога. *Поэтика рамы и порога: функциональные формы границы в художественных языках*. Самара : Самарский университет, 2006. С. 108–124.
6. Гребінка Є.П. Твори: у 3 т. Київ : Наукова думка, 1980. Т. 1: Байки. Поезії. Оповідання. Повісті. 560 с.
7. Барабаш Ю. Вулиця крокодилів / Невський проспект. І поза ними. Київ : Темпора, 2017. 208 с.
8. Топоров В.Н. Миф. Ритуал. Символ. Образ. Исследования в области мифопоэтического. Москва : Прогресс – Культура, 1995. 624 с.

Malynovskyi A. Hrebinka's St. Petersburg text in the context of ethnocultural frontier (on the example of the story "Student's Notes")

Summary. The article deals with E. Hrebinka's significant contribution to the creation of the St. Petersburg text from the point of view of another, from a spatial position from the side, from the outskirts, from the province. Emphasis is placed on a special zone of tension between different views of the imperial capital, emphasizing the ethnocultural color in the reproduction of its topos. The significant role of the story "Student's Notes" in the formation of the prose style of Hrebinka, the psychologization of the story, the embodiment in its structure of common places and the poetics of the St. Petersburg text.

At the same time, the connections with the writer's previous texts on Ukrainian themes, the influence of idealized "Little Russian" images on the perception of the space of another, impersonal, distant, are important. «Notes...» is inscribed in the general cauldron of texts about St. Petersburg, the methods for its recognition are systematized, classifiers are named and typological parallels with other texts are traced.

The methodology of cross-cultural analysis is applied, which allows to trace different levels of functioning of the St. Petersburg text as a whole, the role of individual details, microimages, textual matrices in the creation of this supertext is clarified. The ways of interaction of «Notes» with the texts of Russian literature, creative dialogue with the founders and systematizers of the St. Petersburg text as a whole by Gogol and Dostoevsky, motive and textual coincidences with their works are revealed.

The conclusion is made about the flexibility, amalgam of the diary structure of the text, which allowed to combine different literary traditions, to capture the most significant autobiographical moments, cultural and historical realities. The text is analyzed as a dynamic whole, in which spatial forms change over time, acquiring significantly different characteristics depending on the position of the subject, his internal behavior.

Key words: ethnocultural frontier, non-national, cross-cultural analysis, St. Petersburg text, provincial.